

Faktaark

Fakta om samvirke og samvirkeoven

Stortinget vedtok 31. mai 2007 Norges første alminnelige lov om samvirkeforetak. Men hva er et samvirkeforetak? Hvorfor trenger vi en samvirkelov? Og hva går loven ut på?

1. Hva er et samvirkeforetak?

- En sammenslutning som har til hovedformål å fremme medlemmenes økonomiske interesser gjennom deres deltakelse i virksomheten som kjøpere eller tilbydere av varer eller tjenester.
- Virksomhetens avkastning, bortsett fra en normal forrentning av innskutt kapital, blir enten stående i virksomheten eller fordelt blant medlemmene på grunnlag av deres andel i omsetningen.
- Noen eksempler på samvirkeforetak: Coop, TINE, Nortura, Felleskjøpet, Oslo Taxi og TONO.
- Det er ca. 4 000 samvirkeforetak i Norge.
- Bare 331 av 34 892 nyregistrerte bedrifter i Brønnøysund i 2006 ble registrert som samvirkeforetak (BA).
- Norske samvirkeforetak har til sammen ca. 2 millioner medlemmer.
- Samvirke er den dominerende organisasjonsformen innenfor deler av nærings- og samfunnslivet.
- Fire store sektorer: Forbrukersamvirket, landbrukssamvirket, fiskerisamvirket og bolig-samvirket.
- I tillegg finnes det en rekke samvirkeforetak på andre områder, for eksempel transport-bedrifter, kraftlag, barnehager, bilkollektiv, bygdeservicelag, vannverk, samfunnshus, golf-klubber, småbåtlag og nærradioer.

2. Hvorfor trenger vi en samvirkelov?

Samvirkelovutvalget, som la frem NOU 2002: 6 Lov om samvirkeforetak, har trukket frem en rekke hensyn som taler for at det vedtas en samvirkelov. Utvalget peker bl.a. på at det er et samfunns-messig behov for organisasjonsformer som fremmer aktiv brukerdeltakelse i både økonomiske virksomhet og i samfunnslivet for øvrig. Samtidig gir utvalget uttrykk for at mangelen på en samvirkelov hemmer bruken av samvirkeformen. Etter utvalgets oppfatning henger dette sammen med at samvirkeformen er for lite kjent, for lite synlig og for vanskelig å finne ut av. Lovregulering kan føre til at flere tar samvirkeformen i bruk. Utvalget fremhever også at en lov kan bidra til rettsavklaring og til styrket vern om minoritetsinteresser og tredjepersonsinteresser (kreditorer, arbeidstakere osv.).

Justisdepartementet har i Ot.prp. nr. 21 (2006–2007) særlig lagt vekt på at en samvirkelov kan bidra til å:

- legge bedre til rette for samvirkeorganisering
- sikre samvirkeformens egenart
- sette samvirkeformen og den sosiale økonomi på dagsordenen
- endre holdninger til samvirkeorganisering

En samvirkelov vil innebære et bedre, klarere og mer tilgjengelig regelverk for samvirkeforetakene. Lovregulering kan også bidra til økt kjennskap til samvirkeformen. Samlet kan dette føre til flere nyetableringer. En lov vil bl.a. gjøre det enklere å etablere foreldreide barnehager på samvirkebasis. Samvirkeformen har flere særtrekk når det gjelder formål, brukerdeltagelse, økonomiforhold og verdigrunnlag. Samvirkeforetak er demokratiske organisasjoner, som bygger på prinsipper om aktiv brukerdeltakelse og frivillig og åpent medlemskap. Samvirkeformens egenart kan best sikres gjennom en lov som bygger på disse prinsippene og verdiene.

Samvirkeformen blir ofte oversett, ikke bare i forbindelse med etablering av ny virksomhet, men også i den politiske debatten og i forskning og undervisning. En samvirkelov kan bidra til å sette samvirkeformen og den sosiale økonomi på dagsordenen. "Den sosiale økonomi" er en betegnelse på aktiviteter som har allmennytte eller medlemsnytte – ikke profitt – som sin fremste drivkraft, som bygger på demokratiske verdier, og som organisatorisk er frittstående fra offentlig sektor. Samvirkeforetak og andre organisasjonsformer innenfor den sosiale økonomi kan være et nyttig supplement og alternativ til statlig organisering og kapitalbaserte organisasjonsformer. ULOba kan her tjene som eksempel. Dette er et samvirkeforetak for brukerstyrt personlig assistanse. Medlemmene, som er funksjonshemmede med assistansebehov, får nødvendig hjelp av assistenter som de funksjonshemmede selv er arbeidsledere for. Erfaringer fra andre land viser at den sosiale økonomi også kan spille en viktig rolle for å skape og opprettholde levedyktige lokalsamfunn. I EU og i flere europeiske land (f.eks. Sverige) er den sosiale økonomi et politisk satsingsområde. En samvirkelov kan medvirke til at det blir større oppmerksomhet om dette feltet også i Norge. Endelig bør det nevnes at en samvirkelova kan bidra til en holdningsendring på særlig to måter: For det første ved at flere får øynene opp for samvirke som en alminnelig organisasjonsform som kan egne seg innenfor flere forskjellige deler av nærings- og samfunnslivet. For det andre ved at flere oppfatter samvirke som en moderne og fremtidsrettet organisasjonsform, gitt at samvirkeformen faktisk tas i bruk på nye områder.

3. Hva går loven ut på?

- Loven bygger på samvirkeprinsippene, som er vedtatt av den Internasjonale Kooperative Alliansen.
- Loven skal gjelde for alle samvirkeforetak som ikke fra før er undergitt samvirkerettslig lovregulering (borettslag og boligbyggelag).
- Reglene om stiftelse av samvirkeforetak bygger på en tanke om at det skal være enkelt og billig å stifte nye samvirkeforetak – ikke krav til bestemt minstekapital.
- Reglene om medlemskap styrker samvirkeprinsippet om frivillig og åpent medlemskap.
- Et krav om forsvarlig egenkapital er bærebjelken i kapitalvernreglene – ikke krav om tvungne reservefondsavsetninger e.l. og ikke skille mellom fri og bundet egenkapital.

- Loven bygger på at kapitaloppbyggingen – som i dag – primært skal skje gjennom innskudd fra medlemmene, tilbakeholding av årsoverskudd, spareordninger for medlemmene og gjennom ekstern lånekapital..
- Loven tar utgangspunkt i prinsippet ”ett medlem, én stemme”.
- Loven har regler om kjønnsrepresentasjon i styrene til samvirkeforetak, boligbyggelag og gjensidige forsikringsselskaper med mer enn 1000 medlemmer. Kravene til kjønnsrepresentasjon er de samme som for allmennaksjeselskapene. Unntak for foretak der det ene kjønn utgjør mindre enn 5 % av medlemsmassen (fiskesalgslagene).
- Reglene om oppløsning og avvikling av samvirkeforetak er utformet etter mønster av de tilsvarende reglene i aksjeloven, men med nødvendige tilpasninger til samvirkeformen.
- Regler om fusjon, fisjon og omdanning vil gjøre det lettere å gjennomføre omorganiseringsprosesser i samvirkeforhold.